

OŚRODEK DOKUMENTACJI
ZABYTEKÓW W WARSZAWIE

KARTA EWIDENCYJNA ZABYTEKÓW
ARCHITEKTURY I BUDOWNICTWA

A B C D E F G H I J K L Ł M N O P R S T U V W X Y Z

Nr

ŚLĄSKIE

1244

1. Obiekt

76/5 Zespół zabudowy kopalni „Saturn”

BUDYNEK SIŁOWNI OBECNIE SPRĘŻARKOWNI I
ROZDZIELNI

(5)

2. Czas powstania
1903 r., 1905 r., I. 20-
te XX w., 1937 r.
1964 r., 1968 r.

3. Miejscowość

CZELADŹ

4. Adres

Czeladź
ul. Dehnelów 2

nr hipoteczny działka 35/65 KW

5. Przynależność
administracyjna

województwo katowickie
gmina miasto Czeladź
pow. BĘDZIN

6. Poprzednie nazwy miejscowości

7. Przynależność
administracyjna
przed 1 VI 1975

województwo katowickie
powiat miasto wyd. Czeladź

8. Właściciel i jego adres

KWK Saturn S.A.
Czeladź ul. Kościuszki 9

9. Użytkownik i jego adres

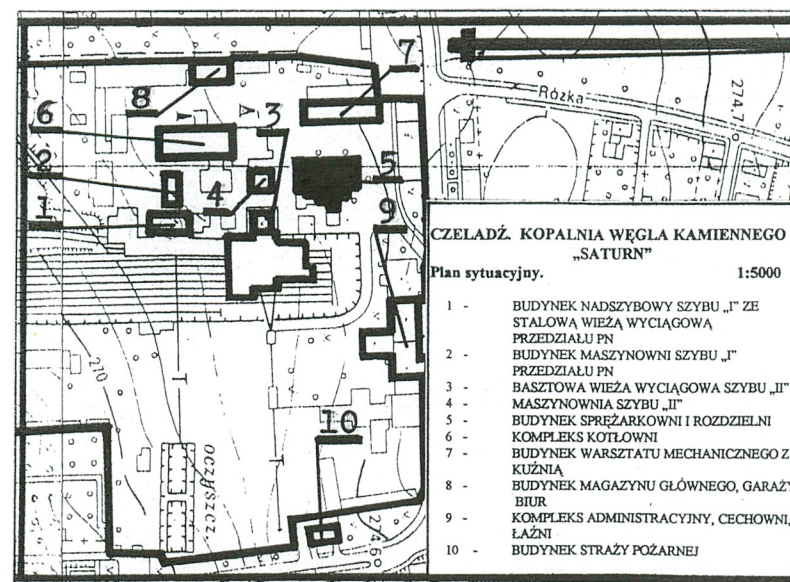
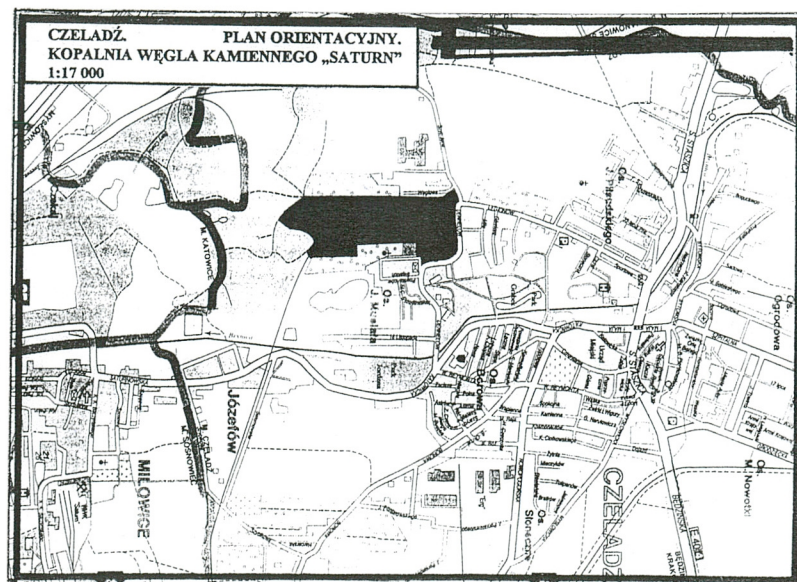
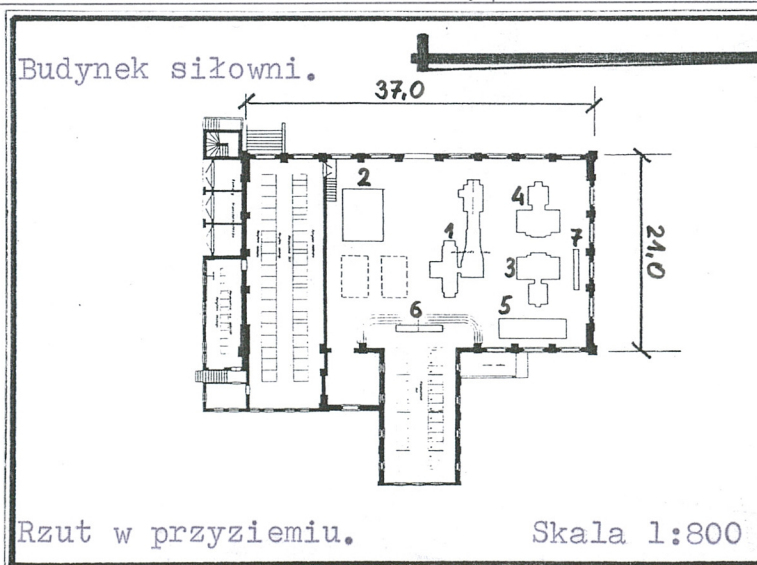
KWK Saturn S.A.
ul. Kościuszki 9 Czeladź

10. Rejestr zabytków

Nr
data

widok od pn. - zach.

CZELADŹ. KOPALNIA WĘGLA KAMIENNEGO
„SATURN”

Plan sytuacyjny.

1:5000

- 1 - BUDYNEK NADSZYBOWY SZYBU „I” ZE
STAŁOWĄ WIEŻĄ WYCIĄGOWĄ
PRZEDZIAŁU PN
- 2 - BUDYNEK MASZYNOWNI SZYBU „I”
PRZEDZIAŁU PN
- 3 - BASZTOWA WIEŻA WYCIĄGOWA SZYBU „II”
- 4 - MASZYNOWNIA SZYBU „II”
- 5 - BUDYNEK SPRĘŻARKOWNI I ROZDZIELNI
- 6 - KOMPLEKS KOTŁOWNI
- 7 - BUDYNEK WARSZTATU MECHANICZNEGO Z
KUŹNIĄ
- 8 - BUDYNEK MAGAZYNU GŁÓWNEGO, GARAŻY
BIUR
- 9 - KOMPLEKS ADMINISTRACYJNY, CECHOWNI,
ŁAŹNI
- 10 - BUDYNEK STRAŻY POŻARNEJ

12. *Autorzy, historia obiektu, określenie stylu*

Kopalnia Saturn powstała w l. 1883 -86 jako własność H. Zu Hohenlohe Oehringen. Początkowo powstały dwa szyby, maszynownia, sortownia, pompownia, kuźnia z warsztatem, magazyn, kotłownia z łaźnią, waga, oraz budynki mieszkalne. W 1893 r. wprowadzono oświetlenie elektryczne uruchamiając agregat poruszany jednocyldrową maszyną parową. W 10 lat później powstał budynek elektrowni z wewnętrzną rozdzielnią. W tym obiekcie początkowo pracowały dwa parowe generatory. Jednakże już w 3 lata później zainstalowano tam dwa turbo -generatory. W 1910 r. wymieniono maszyny wyciągowe na elektryczne. Wtedy w siłowni usytuowano przetwornice poruszane jednym silnikiem. Rozbudowano prawdopodobnie w tym czasie część obiektu przeznaczoną na rozdzielnię. W l. 20-tych XX w. zainstalowano rezerwową przetwornicę. W okresie powojennym przeprowadzono szereg modernizacji wyposażenia / nowy drugi silnik do przetwornic, dwie nowe sprężarki /. W 1964 r. dostawiono od pd. budynek nowej rozdzielni przekształcając jednocześnie wnętrze nawy pd. Cztery lata później wymieniono dach nad całym budynkiem.

Projekt budynku sygnowany jest przez W. Juner /Inner ?/. Obiekt przemysłowy wzniesiony z użyciem form historycznych.

13. *Opis (sytuacja, materiał i konstrukcja, rzut, bryła, elewacje. Wnętrze wyposażenie instalacje)*

Budynek sprężarkowni i rozdzielni elektrycznej /dawnej elektrowni i siłowni energetycznej/ powstał w pn. części terenu zakładu przy głównej drodze wewnętrznej. W sąsiedztwie budynku od pn. rozbudowano obiekty ciągu frontowego z zabudową administracyjną i socjalną. Po zach. stronie umiejscowiono warszaty a od pd. maszynownię i nadszybie szybu „II” wraz z częścią sortowni i płuczki. Budynek zawiera partię współczesną dobudowaną od pd. /rozdzielnia/ oraz pd-wsch. /biura działu szybowego na fundamentach dawnej chłodni kominowej/.

ściany : w konstrukcji murowanej z cegły ceramicznej, spoinowane. Od wewnątrz ceramiczna glazurowana okładzina /biała z ciemnym gzymsem w zamknięciu - produkcja M.Redel Sosnowice/ do wysokości ok. 1,5m - powyżej tynki zatarte na gładko,

strop : płaski betonowy na belkach stalowych w wydzieleniu części podpiwniczenia,

dach : na otwartej konstrukcji wsporczej stalowych kratownic - w części środkowej i pn. należącej do hali głównej o charakterze pierwotnym z deskowaniem pełnym pokryciem papą, w części pd. należącej do rozdzielni 5 kV wtórny stropodach z płyt żelbetowych z pokryciem papą,

posadzki : z terakoty, barwne płytki, ułożone we wzór geometryczny,

otwory okienne : zamknięte łukiem pełnym ze ślusarką wielodzielną, wielopoziomową w górnej części z koncentrycznym i promienistym ułożeniem szczeblin oraz pojedynczym przeszkleniem,

otwory drzwiowe : zamknięte łukiem pełnym ze stolarką dwuskrzydłową pełną na zawiasach. W jej powiększeniu dwa skrzydła dodatkowe po bokach. W układzie poszczególnych skrzydeł dekoracja trójpłycinowa ze skośnym deskowym opierzeniem w tle. W górnej części otworu ślusarka wielokwaterowa o promienistych i koncentrycznych podziałach,

rzut : pierwotnie symetryczny - złożony z części prostokątnej wydłużonej południkowo oraz niewielkiej partii środkowego syzalitu /od wsch./ o prostokątnym kształcie. Aktualnie w powiększeniu planu współczesne dobudówki od pd. i pd - wsch.,

bryła : w części zasadniczej jednokondygnacyjna, podpiwniczona z dodatkową partią wsch. ryzalitu. W zamknięciu odrębne dachy dwuspadowe zabudowane prostopadle. W strefie głównej partii dachu dwa wydłużone świetliki kalenicowe. Na styku połączonych segmentów czworościenna wieża przewyższająca całość o dwie kondygnacje. W zwieńczeniu wieży krenelaż /pierwotnie/. Od pd. wyższy fragment dobudowany współcześnie,

elewacja zach : jednokondygnacyjna, symetryczna, dziewięcioosiowa. W przedłużeniu od pd. niewielka partia współczesnego segmentu o większej wysokości. W podziałach lizeny, w narożach filary - nabudowane poza linią wieńczącą. W połączeniu lizen pas zamknięcia z kroksztynami w obrębie górnej części wydzielonych pól. Powyżej jednolity fryz oraz kolejny pas na kroksztynach w układzie gzymśu koronującego. W osiach duże pionowe otwory okienne przy których łuki nadproży z kluczami. W rozdzielniu regularnie wprowadzonych okien pole z centralnie usytuowanym wejściem,

14. <i>Kubatura</i>	15. <i>Powierzchnia użytkowa</i>	16. <i>Przeznaczenie pierwotne</i>	17. <i>Użytkowanie obecne</i>
10870 m. ³	1669 m ²	elektrownia i siłownia	sprężarkownia i rozdzielnia
18. <i>Prace budowlane i konserwatorskie, ich przebieg i dokumentacja</i>		19. <i>Stan zachowania (fundamenty, ściany zewnętrzne, ściany wewnętrzne, sklepienia, stropy, konstrukcje dachowe, pokrycie dachu, wyposażenie i instalacje)</i>	
<p>Po drugiej wojnie światowej przeprowadzono prace związane z modernizacją wyposażenia / l. 60-te i 70-te XX w./ oraz dobudowę rozdzielni / 19634 r/ i wymiana dachu / 1968 r/. Prace te sygnowane były przez Biuro Projektów P.W. Kraków.</p>		<p>W chwili obecnej budynek znajduje się w średnim stanie zachowania:</p> <ul style="list-style-type: none"> • widoczne ślady zawilgocenia w obrębie przyziemia • niedrożny system odwodnienia / szczególnie wieży/ • odspojenia i wypłukane spoiny w partiach szczytowych. • fragmenty uszkodzenia pokrycia dachu / przecieki i zawilgocenie ścian wewnętrznych • drobne ubytki szklenia. 	
		20. <i>Najpilniejsze postulaty konserwatorskie</i>	
		<p>Przeprowadzenie kompleksowego programu prac remontowo-konserwatorskich:</p> <ul style="list-style-type: none"> • prace remontowe (wykonanie izolacji, osuszenie budynku, naprawy i uzupełnienie ubytków, nowe pokrycie, obróbki i rynny, uzupełnienie szklenia). • Oczyszczenie elewacji • Objęcie prawną ochroną konserwatorską / <u>obiekt bardzo cenny</u>/ • zagospodarowanie na cele ekspozycyjne 	

21. Akta archiwalne (rodzaj akt, numery i miejsce przechowywania)

Zespół akt Hohenlohe Wełn. nr 222 - 228 /w/ Archiwum Państwowe w Katowicach
Zespół Akt Saturn AG nr 1212 -1226, 141-54 / w/ Archiwum Państwowe w Katowicach

Archiwum zakładowe akta działu inwestycji KWK Saturn

Akta koncesyjne w dziale szybowym KWK Saturn

24. Uwagi różne

25. Opracował

tekst mgr inż. A. Szewczyk mgr Piotr Wybraniec sierpień-wrzesień 1998 r

plany, rysunki mgr inż. A. Szewczyk

zdjęcia, fotografie mgr P. Wybraniec

miejsca przechowywania negatywów P.K.INDUSTRIA

Karta po wypełnieniu podlega ochronie na podstawie przepisu prawa autorskiego.

22. Bibliografia

Pr. zb., KWK Czerwona Gwardia, Katowice 1983

26. Adnotacje o inspekcjach, informacje o zmianach (daty, imiona i nazwiska wypełniających)

23. Źródła ikonograficzne i fotografia (rodzaj, miejsce przechowywania, sygnatury)

27. Załączniki

wkładki 2

1. Miejscowość

CZELADŹ

2. Obiekt

Zespół zabudowy kopalni „Saturn”

BUDYNEK SPRĘŻARKOWNI I
ROZDZIELNI

3. Zawartość wkładki

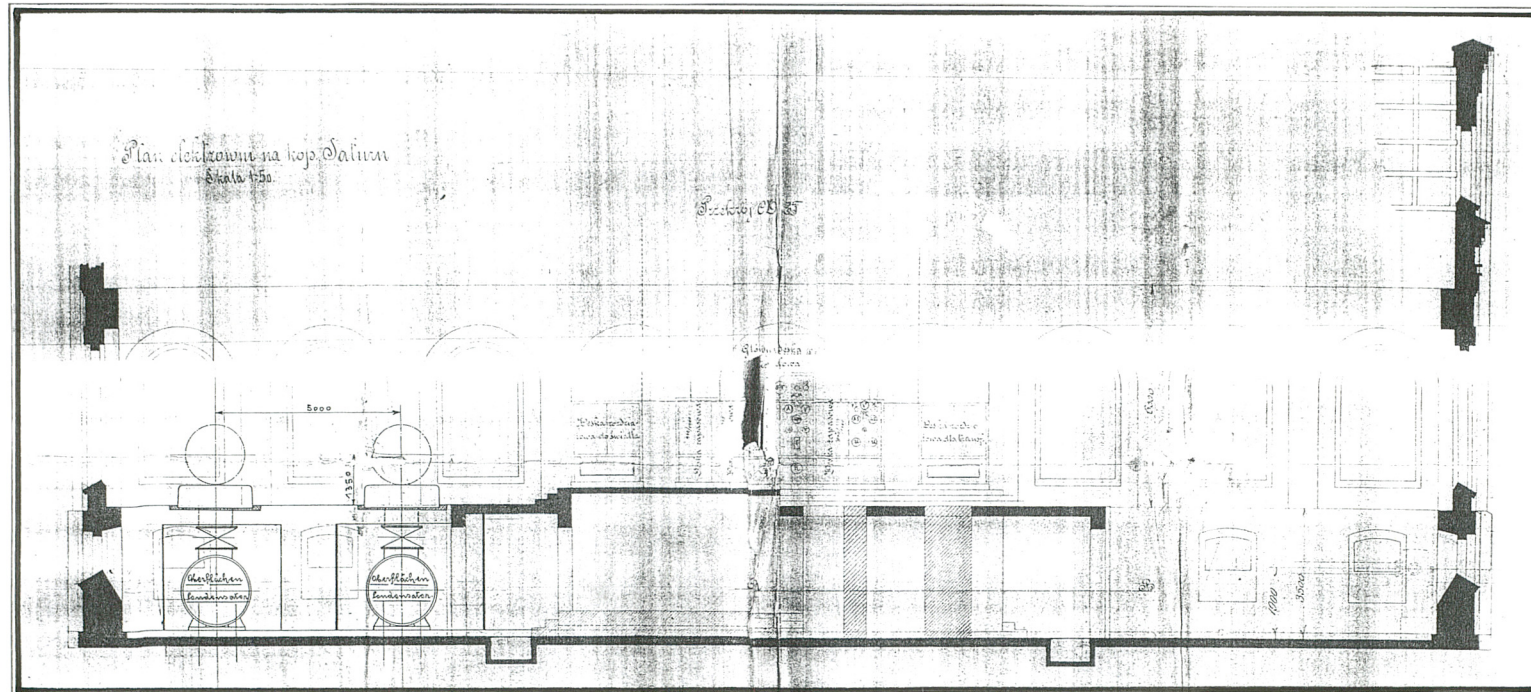
Ciąg dalszy punktu 13 - opis obiektu, ilustracje

c.d. opisu:

elewacja pn. : w szczytowej części zasadniczej jednokondygnacyjna, czteroosiowa , symetryczna. W podziałach lizeny /także w bocznych strefach szczytu/. W narożach filary przedłużone poza linię wieńczącą. W połączeniu lizen pas zamknięcia z kroksztynami w obrębie górnej części wydzielonych pól. Powyżej jednolity fryz oraz kolejny pas na kroksztynach wyznaczający podstawę szczytu - powtórzony także w linii trójkątnego zakończenia. W osiach otwory okienne przy których łuki nadproży z kluczami. W strefie środkowej szczytu dodatkowa para mniejszych okien. Przy skrajnych filarach węższe pola pozbawione otworów.

W dalszej części elewacji partia wsch. ryzalitu - jednokondygnacyjna symetryczna o trzech osiach w polach pomiędzy lizenami. W połączeniu lizen dekoracyjny pas z fryzem i gzymsem koronującym. W osiach otwory okienne z łukami nadproży i kluczami. Ponad nimi odcinki gzymsu w wydzieleniu dekoracyjnej strefy nadokiennej. W jej obrębie dalsze potrójne podziały wysmukłymi słupkami. W narożniku wsch. filar z głowicą nadbudowaną poza linię zakończenia elewacji. W partii wieży jednoosiowa symetryczna strefa z otworami okiennymi w obrębie dwóch kondygnacji. W narożach lizeny. W zamknięciu wysunięty na kroksztynach pas z krenelażem. W kondygnacjach pojedyncze otwory okienne z których pierwszy umiejscowiony niżej pozostaje w strefie cofniętego pola,

elewacja wsch. : złożona z części pn, środkowego ryzalitu nad którym strefa wieży oraz pd.. W jednokondygnacyjnej trójosiowej części pn, rozwiązania utrzymują układ partii przeciwnieległej. W obrębie ryzalitu fragment zachowujący symetrię. W jego części w linii trójkątnego szczytu dekoracyjne pasy zamknięcia oraz głowice narożnych filarów. W wypełnieniu pola centralnego ścieśnione otwory okienne na dwóch poziomach, po trzy, podzielone wysmukłymi słupkami - zaprojektowane w układzie jednego dużego okna z nadprożem o formie łuku pełnego. Powyżej w cofniętej partii wieży dwuosiowa symetryczna strefa z blendami otworów okiennymi w polach pomiędzy lizenami. W wyższej kondygnacji rząd siedmiu jednakowych otworów w formie strzelnic kluczowych. Ponad nimi wysunięty na kroksztynach pas zamykający z krenelażem /pierwotnie/. W części pd. elewacji jednoosiowy fragment o charakterze pierwotnym z dużym otworem okiennym w polu pomiędzy lizenami. W sąsiedztwie partii współczesnych dobudówek.

Przekrój podłużny budynku siłowni wg dokumentacji z 1905r. Skala 1:200

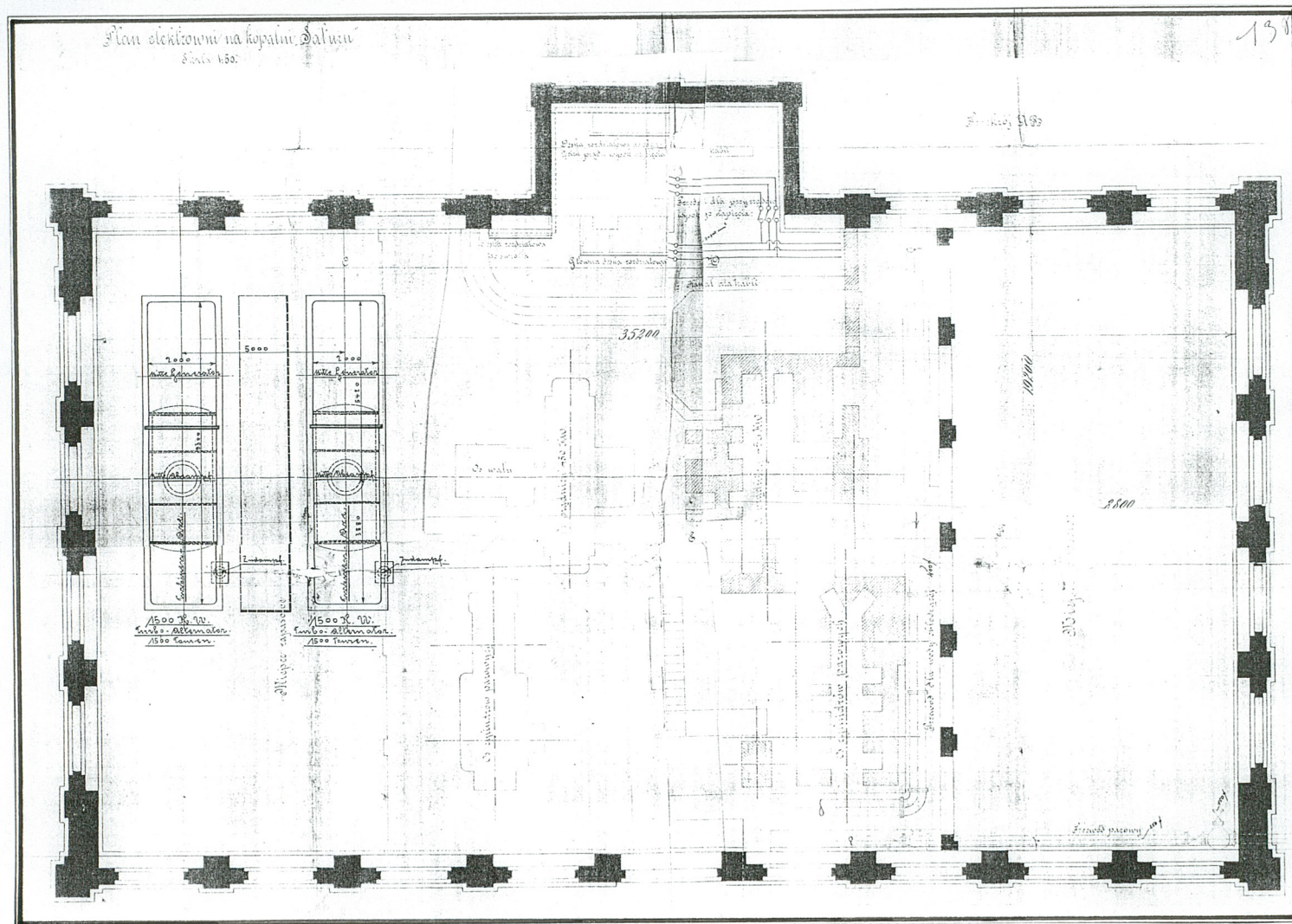
wnętrze : w obrębie kondygnacji złożone z dwóch części /pierwotnie bez podziałów wewnętrznych/. Aktualnie w części środkowej i pn. hala maszyn z przetwornicami i kompresorami. W powiększeniu od wsch. rozdzielnia 2kV /partia wsch. ryzalitu/. Od od pd rozdzielnia 5 kV.

wyposażenie:

- generator nr fabr 23552 /"Wanda"/ wraz z silnikiem parowym dwustopniowym, dwucylindrowym, tłokowym z 1903r produkcji Maschinenfabrik Derlikon Schweiz. Od 1924r generator pracował jako silnik a maszyna parowa jako kompresor /1/
 - kompresor z lat 20-tych produkcji Belliss & Morcom L^{TD}, Patent Self Lubricating Compresor, Birmingham nr fabr 747, tłokowy, dwustopniowy /2atm i 6atm/, z silnikiem elektrycznym MLD 300/275 Nr 42678 produkcji radzieckiej. Wydajność 30m³/min /2/
 - układ sterowania pracą urządzenia wyciągowego szybu „I” dla przedziału pn. z silnikiem prądu przemiennego, trójfazowego /po wymianie z 1963r - silnik synchroniczny Gad 1512r, 6kV/, prądnicą Tow. Akc. Zakładów Elektrotechnicznych Siemens & Halske 660/800/1700A, 466/862/kW /przewinięty na 6kV/ i wzbudnicą Tow. Akc. Zakładów Elektrotechnicznych Siemens & Halske GV250 nr fabr 12713P, 220V, 79,5A, 17,5kW, 600/516obr/min, /3/
 - układ sterowania pracą urządzenia wyciągowego szybu „II” produkcji Tow. Akc. Zakładów Elektrotechnicznych Siemens & Halske z silnikiem prądu przemiennego trójfazowego asynchronicznym pierścieniowym nr fabr 12710P, R 400KN600 /pierwotnie silnik wspólny dla obu przetwornic/, prądnicą Tow. Akc. Zakładów Elektrotechnicznych Siemens & Halske GM 360 nr fabr 12711P 500V, 930/1120/1900A, 465,560/950kW, 600/516obr/min, wzbudnicą Tow. Akc. Zakładów Elektrotechnicznych Siemens & Halske G250 nr fabr. 12714P, 220V, 79,5A, 17,5kW, 600/516obr/min. /4/
 - zespół przetwornicy rezerwowej dla wyciągów I i II z lat 20-tych produkcji Brown Boveri & G^{IE}A.C Mannheim nr 30179 /przeniesiony z KWK „Rozbark” 500V, 100/2460A, 500/1230kW, 1500 obr/min /5/
 - pulpit sterowniczy z urządzeniami pomiarowymi /6/, tablica rozdzielcza /1903r/ /7/, suwnica ręczna 8t
- instalacje : elektryczna , wod - kan .

Rzut siłowni wg dokumentacji z 1905r.

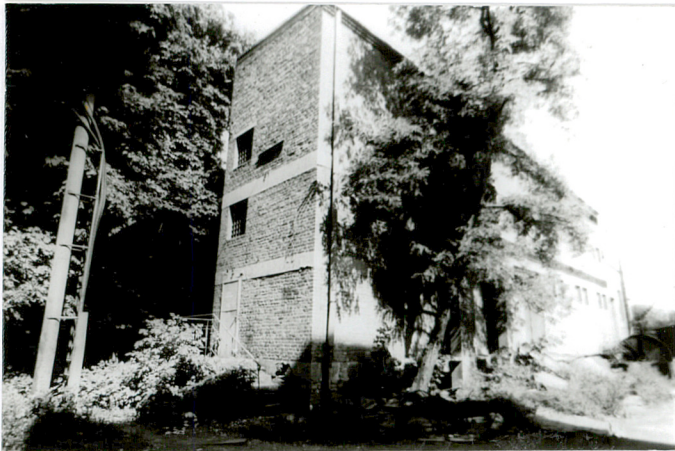
Skala 1:200

1. *Miejscowość*
CZELADŹ

2. *Obiekt*
Zespół zabudowy kopalni „Saturn” BUDYNEK SIŁOWNI OB.
SPRĘŻARKOWNI I ROZDZIELNI

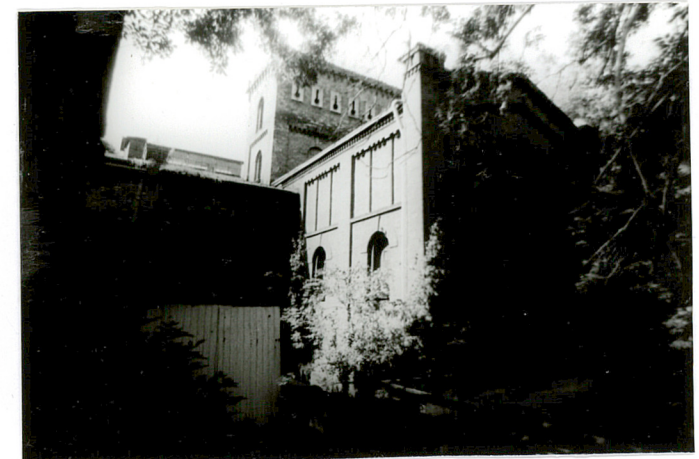
3. *Zawartość wkładki*
ilustracje

nowa rozdzielnia od pd.-zach

fragment siłowni od pd.-wsch.

fragment od pn.

Widok od pn. - zach.